

IN MEMORIAM HALIL İBRAHİM İNALCIK (ISTANBUL, 1916. – ANKARA, 2016.)

Dvadesetpetog lipnja 2016. umro je Halil İnalcık, bez sumnje najpoznatiji turski povjesničar – osmanist, a i ponajbolji u cijeloj povijesti struke, štoviše njezin utemeljitelj u pravom smislu riječi. Tako je i zadobio neformalni naslov »Hocaların hocası« (profesor profesora), ili gotovo ezoterični »Şeyhü'l-müverrihin« (»spiritualni inicijator« povjesničara). Tijekom dugog životnog i radnog vijeka djelovao je, osim u Turskoj, u SAD – u (u više navrata, kontinuirano 1972. – 1993.). Točan broj njegovih djela nije moguće precizno ustanoviti, no minimum je dvadeset i pet knjiga te tri stotine rasprava. Osim što je bio članom velikog broja učenih društava, imao je dvanaest počasnih doktorata i niz odličja. Utemeljio je i više znanstvenih pogona, poput studija povijesti na sveučilištu Bilkent (Ankara) ili međunarodnog kongresa za osmansku socijalnu i ekonomsku povijest (ICOSEH) koji se održava u trogodišnjim ciklusima. Njegova knjiga »*The Ottoman Empire: The Classical Age 1300–1600*« postala je »svjetski hit«. Ni manje ni više, İnalcıkova je uloga ključna u prerastanju osmanistike iz »rezervata« za zamalo čudake, u snažnu i sveprisutnu historiografsku disciplinu.

Rođen je u Istanbulu posljednjih godina postojanja Osmanskoga carstva, od roditelja što su emigrirali s Krima. Studij povijesti završio je 1940, doktorirao 1942, a profesuru stekao 1952. Uvijek originalan empiričar, djelovao je na tragu »analista« i ideala »totalne historije«, a da nije mehanički preuzimao sve što dolazi iz žarišta tada vrlo progresivnog trenda u historiografiji, te je uvijek naglašavao jedinstvena obilježja osmanskoga sustava. Uz vrlo široko područje istraživačkog interesa, ponajviše se bavio dvama područjima: 1. država, dvor i principi na kojima je počivalo Carstvo; 2. socijalna i gospodarska povijest grada i sela, oboje sinkronijski i dijakronijski. Bio je podjednako arhivski »rudar« (jedan od najboljih dešifranata često beznadno teško čitljivih dokumenata), ali i teoretičar, majstor induktivnog zaključivanja. Nasuprot statistici koja tvrdi da znanstveni doprinos opada nakon pedesetih godina životne dobi, njegov je jačao sve do devedesetih.

Ovdje bih prikazao jednu od njegovih najvažnijih konceptualizacija iz oblasti agrarnih odnosa i ruralne ekonomije: sustav »çift – hane« u balkanskim i zapadnomaloazijskim dijelovima Carstva do oko 1600. Ustanovio je da se u užem smislu može govoriti o specifičnoj društveno – ekonomskoj »proizvodnoj jedinici/ćeliji«, a u širem o sustavu koji omogućuje koherentno tumačenje i razumijevanje funkcioniranja seoskog gospodarstva. Podjednako ga se može shvatiti kao »krovni« koncept pod kojim se sabiru *svi ostali ekonomski sustavi i praktična postupanja u osmanskome ruralnom svijetu, ondje gdje vrijedi načelo primata državne zemlje (mirija).*

Da je tome tako, uvjerio sam se posljednjih godina u završnoj fazi rada na tematici osmanskih poreznih popisa s implikacijama za demografsku povijest, posebice iz aspekta »prakse na terenu«. Uočio sam postupno pomicanje težišta oporezovanja s »kuće« kao obitelji ka selištu kao temeljnoj jedinici, a da to u izvorima nije nigdje eksplicitno iskazano. Tada sam se prisjetio konferencije CIEPO – a u Amsterdamu 1994. Moj referat je tada tek oprezno naćeo neka osnovna pitanja u pravcu ovako shvaćenih tendencija u osmanskome poreznom sustavu, i to na nevelikom uzorku (Slavonija). Čim sam završio, *Hoca* je ustao i zamolio me, dosta uzbuđeno, za primjerak teksta. Upravo prethodne godine (1993.) zaokružio je svoju ideju o sustavu çift – hane, te je odmah osjetio da sadržaj referata korespondira njegovom gledištu. To nije nikada zaboravio, te je prihvatio da bude član povjerenstva za moj izbor u profesorsko zvanje, a odmah je pristao biti članom uredništva našeg časopisa »Eko-eko«. Kada je 2012. doznao da sam u posjeti na

sveučilištu Bilkent, obradovao se i poželio doći na predavanje, no to zbog zdravstvenoga stanja više nije mogao.

Bio je vrlo uljudan i komunikativan, za razliku od nekih svojih istaknutih, no dosta arogantnih pret-hodnika. Naravno, volio je počasti i položaj s kojega može sve nadzirati, no to je malo spram svega čime je zadužio svoju zemlju i čitav svijet. Kao »posljednji Osmanlija« pisao je opaske na marginama knjiga i članaka arabicom, pismom kojim je kao i svatko drugi morao ovladati u osnovnoj školi. Svjetonazorski je bio blizak derviškome senzibilitetu, tako da je u kasnim godinama pristupio mističkome redu s naslovom »*ahi baba*«.

Hvala, hocam. Huzur içinde yatsın!

Nenad MOAČANIN

Ekonomska i ekohistorija *Economic- and Ecohistory*

Časopis za gospodarsku povijest i povijest okoliša

Journal for Economic History and Environmental History

Teme broja / Topics

Iz povijesti ekoliša Istre
From environmental history of Istria

Iz gospodarske povijesti Hrvatske
From economic history of Croatia

Volumen XII / Broj 12
Zagreb - Samobor 2016
ISSN 1845-5867
UDK 33 + 9 + 504.3

Nakladnici / Publishers:

Društvo za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju
Society for Croatian Economic History and Environmental History
Ivana Lučića 3, HR - 10000 Zagreb
tel.: +385/1/4092-148, fax: +385/1/4092-879
sites.google.com/site/ekoekohist/

Izdavačka kuća Meridijani
p.p. 132, 10430 Samobor
tel.: 01/33-62-367, faks: 01/33-60-321
e-mail: meridijani@meridijani.com
www.meridijani.com

Glavni i odgovorni urednik / Editor-in-chief:

Hrvoje Petrić
Paul Hirt (guest editor)

Uredništvo / Editorial Staff:

Dragutin Feletar, Željko Holjevac, Mira Kolar-Dimitrijević, Dubravka Mlinarić, Nenad Moačanin,
Hrvoje Petrić, Drago Roksandić, Mirela Slukan Altić, Ivica Šute

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Board:

Drago Roksandić - president/predsjednik (Zagreb), Daniel Barić (Le Havre-Pariz, Francuska), Slaven Bertoša (Pula), Zrinka Blažević (Zagreb), Tatjana Buklijaš (Auckland, New Zealand), Goran Đurđević (Požega), Josip Faričić (Zadar), Borna Fürst Bjeliš (Zagreb), Boris Golec (Ljubljana, Slovenija), Hrvoje Gračanin (Zagreb), Paul Hirt (Tempe, SAD), Andrej Hozjan (Maribor, Slovenija), Halil Inalcik (Ankara, Turska), Egidio Ivetic (Padova, Italija), Silvije Jerčinović (Križevci), Karl Kaser (Graz, Austrija), Isao Koshimura (Tokio, Japan), Marino Manin (Zagreb), Christof Mauch (München, Njemačka), Kristina Milković (Zagreb), Ivan Mirnik (Zagreb), Mirjana Morosini Dominick (Washington D.C., SAD), Géza Pálffy (Budimpešta, Mađarska), Daniel Patafta (Zagreb), Hrvoje Petrić (Zagreb), Lajos Rácz (Szeged, Mađarska), Gordan Ravančić (Zagreb), Marko Šarić (Zagreb), Mladen Tomorad (Zagreb), Jaroslav Vencalek (Ostrava, Češka), Milan Vrbanus (Slavonski Brod, Zagreb), Frank Zelko (Burlington, VT, SAD), Zlata Živaković Kerže (Osijek), Ivana Žebec Šilj (Zagreb)

UDK oznake članaka / Article's UDC markups:

Ivica Zvonar

Prijelom / Layout:

Saša Bogadi

Za nakladnike / Journal directors:

Petra Somek, Hrvoje Petrić

ISSN 1849-0190 (Online)

ISSN 1845-5867 (Tisak)

Tisak / Print by:

Bogadigrafika, Koprivnica 2016 .

Adresa uredništva / Mailing addresses:

Hrvoje Petrić (editor/urednik)
Odsjek za povijest, Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb
e-mail: hrvoje.petric@ffzg.hr
ili Vinka Vošickog 5, HR-48000 Koprivnica

Tiskano uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa RH i Koprivničko-križevačke županije

Print supported by Ministry of science, education and sport of Republic of Croatia and Koprivnica-Križevci county /

Na naslovnici / Cover:

Put Istarskog razvoda (foto: Slaven Bertoša)

Ekonomsku i ekohistoriju referiraju:

CAB Abstracts
HISTORICAL ABSTRACTS, ABC CLIO Library, Santa Barbara, California, USA
AMERICA: HISTORY AND LIFE, Washington, USA
JOURNAL OF ECONOMIC LITERATURE (JEL), Pittsburgh, USA
CENTRAL AND EASTERN ONLINE LIBRARY, Frankfurt am Main, Deutschland
ECONLIT - AMERICAN ECONOMIC ASSOCIATION, Nashville, USA